

RECERQUES
Terres de Ponent

IX

Recerques Terres de Ponent IX

**Publicacions del Grup de Recerques
de les Terres de Ponent**

**Amb la col·laboració del Departament de Cultura i Mitjans
de Comunicació de la Generalitat de Catalunya**

1988

Amb la col·laboració
del Departament de Cultura i Mitjans
de Comunicació de la Generalitat de Catalunya

Dipòsit legal: L-1.650-1988

© 1988 dels autors

© 1988 d'aquesta edició: Grup de Recerques de les Terres de Ponent.
Carretera de les Sitges, 4

Gràfiques Figueres
Llobera, 37 - 25280 - Solsona

La tercera campanya d'excavacions al jaciment del Paleolític Superior de la Bauma de la Peixera d'Alfés (Segrià), maig 85

Josep M. FULLOLA I PERICOT ¹
Josep GALLART I FERNÁNDEZ ²
Josep Lluís PEÑA I MONNÉ ³
Pilar G.^a-ARGÜELLES I ANDREU ⁴

Mitjançant aquest treball volem continuar les notícies de les successives campanyes d'excavacions portades a terme al jaciment del Paleolític Superior de la Bauma de la Peixera d'Alfés, al terme d'Alfés, comarca del Segrià, Lleida. La tasca d'excavació es va iniciar l'any 1984 per part d'un equip de recerques prehistòriques format a la Universitat de Barcelona, als seus diferents centres de Lleida, Tarragona i Barcelona, que ja porta anys treballant sobre la problemàtica paleolítica i epipaleolítica a les comarques meridionals catalanes i on s'integren els firmants. L'excepció, a nivell universitari, la constitueix el doctor J. L. Peña i Monné, que actualment es troba a la Universitat de Saragossa.

-
1. Catedràtic de Prehistòria, Fac. de G. i Hist., Univ. de Barcelona.
 2. Becari de l'Est. Gral. de Lleida, de la Univ. de Barcelona.
 3. Prof. titular del Dept. de Geografia de la Fac. de Filosofia i Ll., Univ. de Saragossa.
 4. Becària de la Fac. de Fil. i Ll. de Tarragona, Dept. de Geografia, Història i Filosofia, de la Univ. de Barcelona.

Abans de ficar-nos en profunditat en la descripció del més significatiu de la tercera campanya d'excavacions, creiem imprescindible de donar referència de les dues publicacions anteriors que exposen els resultats obtinguts amb anterioritat. Al primer dels treballs (FULLOLA, GALLART, PEÑA i GARCIA-ARGÜELLES, 1985) es donava notícia de l'existència del jaciment, descobert pel grup de La Femosa del Museu Local Arqueològic d'Artesa de Lleida; es publicaven els materials recollits per aquest grup, avui als locals de l'esmentat Museu, i també els recuperats a l'excavació de maig de 1984, així com un tall estratigràfic de l'àrea de l'excavació. De fet es tracta d'una antiga bauma o abric, enfonsada i que ha deixat al descobert, en pendent cap al riu Set, afluent del Segre, els materials prehistòrics; avui la seva recuperació planteja certa problemàtica estratigràfica (possibles inversions per esllavissaments, etcètera) que ja va ser discutida a l'esmentat treball. Les troballes es localitzen a l'estrat superior, 1a, que se superposa a dues capes de margues, òbviament estèrils.

La quadrícula va ser ampliada de 7 a 14 metres quadrats a la segona campanya, a l'octubre de 1984 (FULLOLA, GALLART, PEÑA i GARCIA-ARGÜELLES, en premsa). Es va seguir treballant a l'estrat 1a i es va recuperar una sèrie de material prou significatiu; juntament amb la indústria lítica pròpiament dita, que veurem més endavant en conjunt, mereixen destacar-se un còdol de pissarra amb osques laterals (pel seu emmanegament?), un nucli al qual vàrem poder remuntar diverses ascles, la qual cosa ens prova que va ser tallat allà mateix, una acumulació de laminetes en sílex negre, algunes d'elles retocades, al quadre 4C, una petita llar i un possible enllosat o paviment.

La tercera campanya, de maig de 1985, va plantejar-se d'arribar cap a la roca que hauria estat el fons de l'abric; amb aquest objectiu s'obriren noves quadrícules que feren pujar fins a 18 els metres quadrats excavats, tots ells a l'estrat 1a.

Els treballs d'excavació oferiren un total de 491 sílex, dels quals 28 eren peces retocades per l'home prehistòric (una d'elles, un nucli), és a dir, un 5'7 % del total de sílex. Les variables que exposem a continuació han estat les considerades pertinents per l'estudi d'aquest material lític.

PÀTINA

1A	9'3 %	(Molt concrecionat)
1B	36'14 %	(Poc concrecionat)

1A2	8'77 %	(Molt concrecionat i deshidratat)
1B2	45'27 %	(Poc concrecionat i deshidratat)
1A3	0'26 %	(Molt concrecionat i alterat)
1B3	0'26 %	(Poc concrecionat i alterat)

MATÈRIA		SUPORT	
Sílex opac	77'40 %	Fragments	32'71 %
Sílex translúcid	22'60 %	Ascles	67'03 %
		Nuclis	0'26 %

CÒRTEX

11'43 %	— C1, 34'88 %
	— C2, 65'12 %

MESURES

Totals

Llargada mitjana	18'73 mm.
Amplada mitjana	11'83 mm.
Gruix mitjà	4'19 mm.

Ascles

Llargada mitjana	19'23 mm.
Amplada mitjana	12'86 mm.
Gruix mitjà	4'15 mm.
Ascles carenades	14'50 %
Ascles planes	85'50 %
Fragments carenats	30'08 %
Fragments plans	69'92 %

Fragments

Llargada mitjana	17'13 mm.
Amplada mitjana	9'32 mm.
Gruix mitjà	4'02 mm.
Ascles curtes	50'19 %
Ascles llargues	49'81 %
Fragments curts	60'16 %
Fragments llargs	39'84 %

Aquestes dades, que s'avenen perfectament amb les obtingudes per les dues primeres campanyes, mantenen el domini del sílex poc o gens concrecionat, de les ascles i del sílex opac. Igualment confirmen les mitjanes de les mesures; el fet que la mitjana total superi la de fragments i ascles es produeix perquè la total té en compte els nuclis, de més gran tamany.

Si passem al material retocat, hem de donar, en primer lloc, la seva descripció tipològica, que és la següent:

QUADRE 1D, ESTRAT 1a

	<i>hr</i>	<i>f</i>	<i>L</i>	<i>l</i>	<i>e</i>	
2. T21[Apd trav dist]			12	13	4	tl
3. PD22[A(S)pd med dist sen cvx conv]		f	(32)	(8)	5	
4. LD11[Amd dex]		a-br	(11)	4	2	

	<i>hr</i>	<i>f</i>	<i>L</i>	<i>l</i>	<i>e</i>	
5. PDx21[Apd dist dex conc conv]		br	(16)	11	4	
6. B22plan polig dist sen/+Spd trav dist			39	28	24	
7. LD21[Apd dist sen conv—Apd med prox sin]			45	16	12	tp
8. B12plan rect dist dex/.Spd dist dex conv			20	20	12	tf
9. LD11[Ami dex]		br	(16)	5	2	

QUADRE 2D, ESTRAT 1a

	<i>hr</i>	<i>f</i>	<i>L</i>	<i>l</i>	<i>e</i>	
5. LD11[Ami med prox dex]			28	8	3	
6. LD22[Apd med dist sen.Ap(m)d dist dex-Apd med prox dex]			26	7	3	tp

QUADRE 3D, ESTRAT 1a

	<i>hr</i>	<i>f</i>	<i>L</i>	<i>l</i>	<i>e</i>	
3. LD11[Amd prox med sen]			24	9	2	
4. G311[Spd].B11plan polig prox dex	9		41	35	21	
5. PD25[Ami sen.Ap d dex]		br	(25)	7	3	
6. LD21[Apd med prox dex]			30	7	2	
7. LD12[Amd prox sen.Ami med prox dex]			17	7	2	

QUADRE 4C, ESTRAT 1a

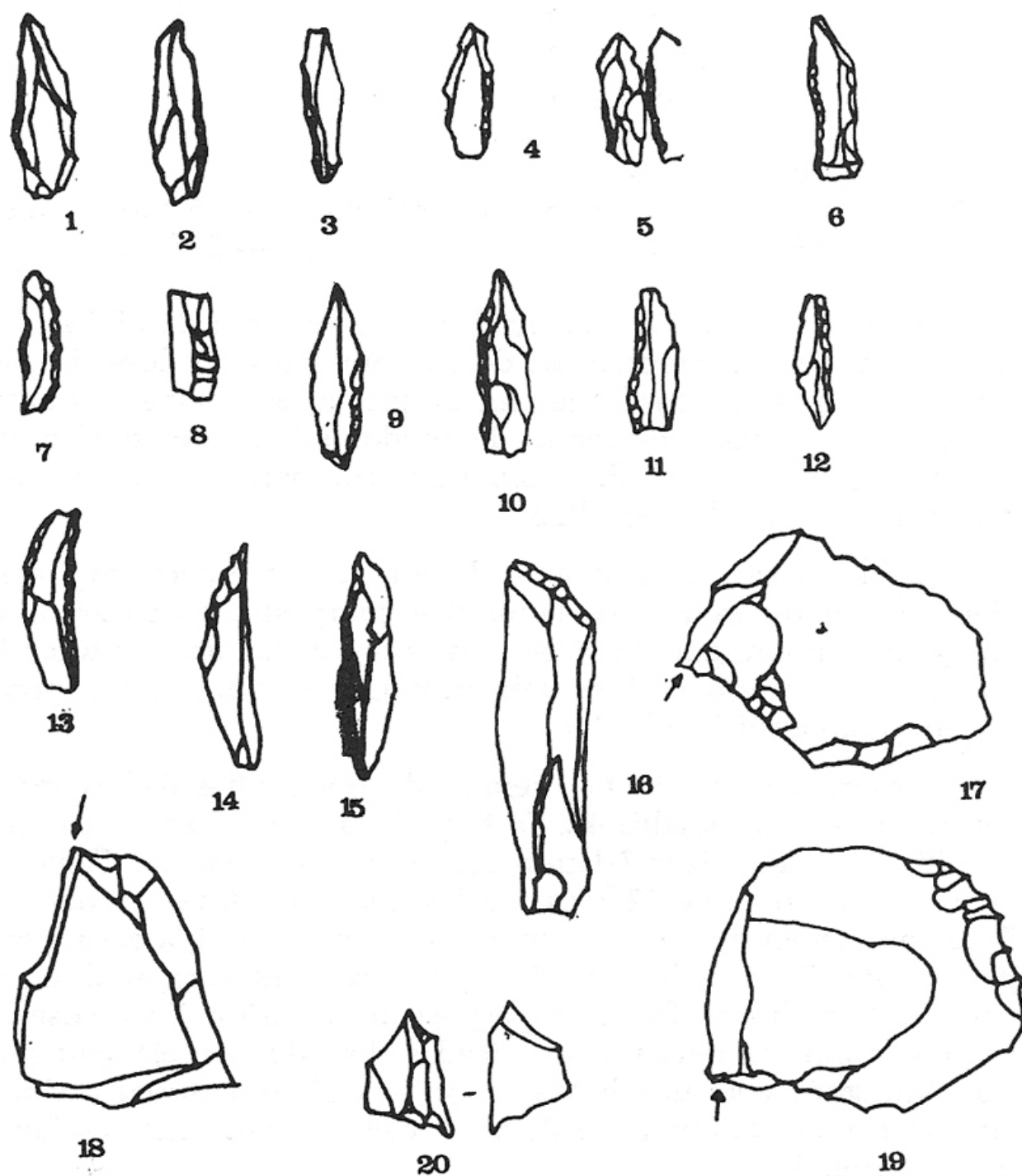
	<i>hr</i>	<i>f</i>	<i>L</i>	<i>l</i>	<i>e</i>	
7. LD21[Apd sen]			20	5	2	tp
8. LD11[Amd med dist sen]			18	5	1	tp
9. LD11[Amd prox med sen]			22	6	1	tp
10. LD12[Am(p)d sen.Ami prox dex]			25	7	2	
11. LD21[Apd dex]		br	(18)	5	2	
12. LD12[Amd med sen.Amd med prox dex]			19	7	1	
13. LD11[Amd prox med sen]			20	7	2	
14. LD21[Apd dex]		ar	(19)	6	2	tp

QUADRE 2E, ESTRAT 1a

	<i>hr</i>	<i>f</i>	<i>L</i>	<i>l</i>	<i>e</i>	
1. Nucli poligonal			33	22	21	
2. LD21[Api dex]		a-br	(14)	10	5	
3. R11[Smi dex]		a-br	(45)	15	6	
4. B11plan polig dist sen trav			32	44	8	tl

QUADRE 3E, ESTRAT 1a

	<i>hr</i>	<i>f</i>	<i>L</i>	<i>l</i>	<i>e</i>	
1. T22[Api trav dist oblic]			49	12	5	tl

Bauma de la Peixera d'Alfés, material lític, 3.ª campanya. — 1-4, LD11; 5-7, LD12; 8-12, LD21; 13, LD22; 14, PD22; 15, PD25; 16, T22; 17, B11; 18, B22; 19, G11.B11; 20, PDx21.

L'agrupament d'aquests útils per models de retoc i per tipus queda així:

S		A		B	
R — 1		T — 2		B1 — 3	Nuclis — 1
G — 1		LD1 — 10		B2 — 1	
		LD2 — 7			
		PD2 — 2			
		PDx — 1			
A	B	S			
22	4	2 = 28	tipus primaris	— 26	monotipus
.786	.143	.071		— 2	dobes

Aquesta distribució industrial mostra un gran domini de l'element abrupte, concretament de les laminetes de dors. De fet això no fa més que confirmar tot el que ja, en campanyes anteriors, havíem anat observant, de predomini del retoc abrupte per sobre del de burí i del simple que compartien, a molt poca distància mútua, el segon lloc.

Deixant a part les laminetes de dors, que comentarem a continuació, cal fer esment de l'únic útil compost trobat durant la campanya, un gratador-burí. Aquesta peça ve a sumar-se a les ja trobades anteriorment i segueix conferint al conjunt recuperat un aire homogeni indubtable.

Tornant a les laminetes, hem de dir que moltes d'elles varen ser retrobades al quadre 4C. Ja hem dit que a la segona campanya hi varen aparèixer 7 laminetes; en seguir excavant l'any següent varen sortir-ne 12 més, de les quals 8 estaven retocades. Totes provenien d'un mateix nucli, de sílex negre, i la seva agrupació, sota d'una pedra, podria respondre a un amagatall, en el cas que la pedra no fos de superposició posterior. En qualsevol cas les laminetes devien estar ficades dins d'algun element que les continguéssim, com una bossa de pell o d'altre material perible; amb el pas del temps tan sols va quedar el contingut, les laminetes agrupades.

Per finalitzar aquest treball voldríem donar una aproximació global a tot el material retrobat a la Bauma de la Peixera d'Alfés, tant en superfície com durant les tres campanyes. En total s'han recuperat 113 peces retocades, 16 nuclis i el còdol ja esmentat. De les 113, 8 contenen dos tipus primaris, la qual cosa dóna un total de 121 tipus primaris, repartits així:

S		A		B		SE
R — 21		A — 1		B1 — 11		D — 1
D — 6		T — 3		B2 — 7		G — 1
P — 2		Bc — 2		B3 — 11		
G — 11		LD — 33				
		PD — 4				
		LDT — 1				
		PDT — 1				
		PDx — 5				
	A	S		B		SE
	50	40		29		2
	.413	.330		.240		.017

Cronològicament tan sols podem fer atribucions de caràcter tipològic, doncs l'os és absent, i també qualsevol altra matèria orgànica susceptible de proporcionar-nos datacions absolutes. En conseqüència creiem que els índexs de burí, dominant (24), el de gratador, clarament inferior (9'03) i el molt alt de laminetes de vora abatuda (27'27) ens situen dins del món del Paleolític Superior final, i fins i tot podríem aventurar-nos més i precisar que la Bauma de la Peixera d'Alfés té una indústria del Magdalenian Superior, tot i que manquen elements típics a d'altres zones, com els triangles, o estan escassament representats d'altres, com les làmines i puntes truncades; no incidim en la indústria òssia, impensable fins fa poc a les contrades occidentals catalanes i documentada recentment a la cova del Parco (Alòs de Balaguer, la Noguera, Lleida), encara com un cas aïllat.

Amb tot això, i les dades que ens donaran, sens dubte, futures campanyes a la Bauma de la Peixera d'Alfés, podrem tenir un renovat panorama del Paleolític Superior a les comarques de Ponent, que s'emmarcarà en la nova visió que els descobriments van perfilant per l'àrea sud del Pirineu i la zona mediterrània durant aquesta etapa de la Prehistòria.

Barcelona-Artesa de Lleida, juny 1986

BIBLIOGRAFIA

- FULLOLA, J. M., GALLART, J., PEÑA, J. L. i GARCIA-ARGÜELLES, P.: «El yacimiento paleolítico de la Bauma de la Peixera d'Alfés (Segrià, Lleida): noticia de la primera campaña de excavaciones, abril de 1984», Actas de los Primeros Encuentros de Prehistoria Aragonesa, Caspe-Alcañiz, mayo de 1984, en *Bajo Aragón Prehistoria*, núm. 5, pp. 159-168, Zaragoza, 1985.
- FULLOLA, J. M., GALLART, J., PEÑA, J. L. i GARCIA-ARGÜELLES, P., en premsa: «El Paleolític Superior a la Bauma de la Peixera d'Alfés, Segrià, Lleida (segona campanya d'excavacions, octubre 1984): noves perspectives a les comarques lleidatanes», *Volum en homenatge al Dr. Corominas*, Banyoles-Girona.

- * **ESTAT DE LA RECERCA PALEOLÍTICA A LES COMARQUES DE PONENT**
per Rafael Mora i Torcal
i Rafael Carbonell i Roura
- * **LA TERCERA CAMPANYA D'EXCAVACIONS AL JACIMENT DEL PALEOLÍTIC SUPERIOR DE LA BAUMA DE LA PEIXERA D'ALFÉS (SEGRÀ), MAIG/85** per Josep M. Fullola i Pericot
Josep Gallart i Fernández
Josep-Lluís Peña i Monné
i Pilar G.-Argüelles i Andreu
- * **EL JACIMENT DEL BRONZE DE LA TORRE MARÍN (TORRE-SERONA, SEGRÀ)**
per Josep Gallart i Fernández
i Josep Ribes i Foguet
- * **ESTUDI GEOARQUEOLÒGIC DEL TOSSAL DE MORADILLA (LLEIDA)**
per Josep-Lluís Peña i Monné
Josep-Ignasi Rodríguez i Duque
i Joan-Ramon González i Pérez
- * **ESTUDI DELS MATERIALS DEL JACIMENT, DE LA SERRA, DEL BRONZE FINAL (PUIGVERD DE LLEIDA, SEGRÀ)**
per Adolf Costafreda i Castillo
Josep Gallart i Fernández
i Antoni Llussà i Guasch
- * **UNA CISTERNA PRE-IBÈRICA AL TOSSAL DE LES TENALLES (SIDAMON)**
per Lluís Marí i Sala
i Ignasi Garcés i Estallo
- * **LA VALL DE L'ONDARA (SEGARRA): NOVES TROBALLES I REVISIÓ DELS JACIMENTS IBÈRICS** per Joan B. López
i Angel Lafuente
- * **UNA INSTALLLACIÓ INDUSTRIAL OLEÍCOLA DE L'ÈPOCA ROMANA AL MUNICIPI DE CORBINS (SEGRÀ)**
per Lluís Marí i Sala
i Maite Mascort i Roca
- * **EL JACIMENT ROMÀ DEL MAS DE MELONS (CASTELLDANS)**
per Artur Pérez i Almoguera
- * **UNA OFRENA DE FUNDACIÓ A LA VILLA ROMANA DE CORBINS (SEGRÀ)**
per Lluís Marí i Sala
i Maite Mascort i Roca
- * **L'ARQUEOLOGIA ANDALUSINA A LES NOSTRES TERRES**
per Josep Giralt i Balagueró

